

TÁRSADALMUNK SZIMBÓLUMAI EGY FELMÉRÉS TÜKRÉBEN

ELEK ELEMÉRNÉ

„A jelrendszerek (szimbolikus rendszerek), mint az elvonatkoztató – megismerő tevékenység eszközei lehetővé teszik, hogy egyrészt társadalmivá alakítsuk át az egyéni tapasztalatot, másrészt a tapasztalat átadását az egyénekhez.”
(Vigotszkij)

Minden emberi közösség – az ősközösségi társadalmaktól napjainkig fontosnak tartotta a jelek, a különféle jelzések, a szimbólumok ismeretét. Már a primitív ember is jelzések sokaságát használta gondolatai, érzelmei kifejezésére, másokkal való közlésére. A jelek és a jelrendszerek alkotják a hidat az emberi tudat és a valóság között. Ezért a történelem folyamán az emberiség mindig nagy gondot fordított ezek kiépítésére, átörökítésére.

A társadalomban sok minden szerepelhet jelként. Befagyott tócsa jelzi a fagyponthoz alatti hőmérsékletet, fellőtt rakéta a vihar közeledtét, kimondott vagy leírt szavak gondolatainkat. Jel funkcióját tölthetik be pl. fényképek, szobrok, zászlók, énekek, gesztusok, színek és számok.

A szimbólumok speciális helyet foglalnak el a jelek között. Értelmezésükkel kapcsolatban sokféle nézettel találkozhatunk, ezért érdemes megvizsgálni, milyen jeleket nevezünk valójában szimbólumnak. A *szimbólum* valamilyen anyagi tárgy, állapot vagy esemény, amely három tulajdonsággal rendelkezik:

- az anyagi tárgyak, állapotok, események mindig *absztrakt* fogalmakat reprezentálnak,
- a reprezentáció olyan *egyezményen alapul*, amelyet ismerni kell ahhoz, hogy megérthessük az adott szimbólumot,
- az egyezményes reprezentáció egy jellel kifejezett *absztrakt* fogalom, amellyel *külsődleges hatást gyakorolunk az érzékekre*.¹

A szimbólumok legmélyebb értelme abban rejlik, hogy közel viszik az emberekhez az olyan absztrakt fogalmakat, mint például a nemzetköziség, a hazafiság, a béke. A jelképekben kifejezésre jut egy adott eszméhez, egy országhoz, egy-egy közösséghez való érzelmi viszonyulásunk. Hatalmas mozgósító erővel rendelkeznek, ezért minden korban és minden időben közkedvelt eszközei voltak a tömegmozgalmaknak.

A szimbólum rendszerint vizuális-képszerű tárgy (zászlók, címerek), de vannak verbális-szimbolikus képek is (élet varázsa). Bizonyos szavak, kifejezések szintén rendelkezhetnek szimbolikus jelentéssel (úttörő név, előre köszöntés). Hangok és kombinációik, valamint egyes mozgások is tölthetnek

be szimbolikus szerepet (nemzeti énekek, hindu tánc). A jelképek egy részénél a benne levő jelek egymásra hatását figyelhetjük meg. Gondoljunk csak nemzeti címerünkre:

Az egész címer a Magyar Népköztársaságot jelenti.

Elemi jelei: vörös csillag, búzakalász, vörös és nemzeti színű szalagok, pajzs, kék alapszín — mindegyik meghatározott jelentéssel bír.

Az említett példákból egyértelműen látszik a jelképek *kulturális kötöttsége*, amely azt jelenti, hogy tartalmukat, jelentésüket meg kell tanulni. A szimbólumok további sajátossága az adott jelkép jelentésének tartalmával kapcsolatos. A jelentés tartalmát egy adott közösségen belül az uralkodó osztály határozza meg. Szocialista társadalmunk nevelési rendszerében — mint azt a tantervek és nevelési tervek is bizonyítják — fontos szerepet töltenek be a nemzeti hagyományok és a hozzájuk szorosan kapcsolódó szimbólumok. A hagyományok ápolása mellett a jelképek pozitív érzelmekkel segítik az adott közösséghez való tartozás érzését, s így teremtik meg az egymást váltó nemzedékek eszmei és érzelmi folytonosságát. A tantervekben részben egy-egy tantárgyhoz kapcsolódó ismeretanyagként (pl. 4. osztályos környezetismeret), részben osztályfőnöki órák anyagaként találunk utalást jelképeinkre. A megismertetésben az úttörőmozgalom vállalja a legnagyobb szerepet magára, ez érthető is, hiszen a mozgalmat, annak mindennapjait jelképek sokasága hatja át. A jelképek, mint eszmei szintű nevelési eszközök, nagy jelentőségűek a közösségi élet, a szokások, az értelmi és erkölcsi készségek kialakításában.² Emellett szebbé és vonzóbbá teszik az ifjúsági mozgalmat.

A társadalmi szimbólumokkal először óvodás korban kerülnek kapcsolathoz a gyermekek. A jelképek megismerése nemzeti és nemzetközi ünnepekhez kapcsolódik. A gyermeket magával ragadja az ünnepi utca látványa, a zászlók sokasága. Ő is ünnepel, rajzol, színezt. Az óvodában zászlókat készítenek, a legszebbeket ablakba teszik. Ebben a korban azonban csak igen kevés ismerettel rendelkeznek és rendelkezhet a szimbólumokról.

A mélyebb tartalmú — történelmi tényanyagon nyugvó — megismerkedés a jelképek kulturális kötöttsége révén csak iskolás korban, 4. osztály végén, 5. osztálytól kezdődően lehetséges. Ekkorra rendelkeznek a tanulók olvasmányaik révén olyan előismeretekkel, amelyek megkönnyítik a történelmi múltban való tájékozódást.

Természetesen ez nem zárja ki, hogy játékos formában, kevesebb tényanyag nyújtásával már korábban megismertessük a gyermekeket szimbólumainkkal (Kisdobosoknál például a különböző zászlókkal, a nemzeti címerrel, a Himnusszal, a kisdobos jelképekkel.)

Vajon ismerik-e tanulónk társadalmunk jelképeit? Milyen tartalmat tulajdonítanak nekik és milyen érzelmek kapcsolódnak hozzájuk? Az a néhány — sajnos nem általánosítható-felmérés, amit eddig végeztek azt jelzi, ifjúságunk bizony nem ismeri eléggé szimbólumainkat.³ A „Himnusz”-t igen, a „Szózat”-ot alig (dallamát egyáltalán nem ismerik). Nemzeti címerünk alkotóelemeiről, azok jelentéséről keveset idéznek fel. A munkásmozgalom vörös zászlaját a Szovjetunió zászlajának hiszik — és még sorolhatnánk a hiányosságokat.⁴

Az okok feltárása, elemzése szélesebb körű kutatómunkát igényelne. Egy ok biztos: a különböző folyóiratokban, kiadványokban megjelent szöve-

ges, esetleg rajzos ismertetésén kívül sem az iskolák, sem az úttörőmozgalom nem rendelkezik olyan információhordozókkal, amely segítené ezen a területen a pedagógusok és ifivezetők munkáját. Az ilyen tartalmú médium iránti igény kielégítése érdekében készült el – a Heves megyei Hámán Kató Úttörőház közreműködésével – a társadalmunk szimbólumrendszerét bemutató hangosított diászor.

I. A hangosított diászorozat készítésének alapelvei

A hangosított diászor elkészítésénél először a célkitűzések megfogalmazására került sor. Ehhez a tanterv, valamint az úttörőmozgalom Szervezeti és Működési Szabályzata adott segítséget.

Célkitűzéseink:

- A tanulók ismerjék a legfontosabb jelképek jelentését.
- Tudatosuljon bennük, hogy a szimbólumokban hagyományokat örökítünk meg.
- Ismerjék fel, hogy a jelképek mindig valamilyen eszme szolgálatában állnak (béke, munkás-paraszt szövetség, ...)
- Tiszteljék, szeressék társadalmunk szimbólumait.

A célkitűzések megfogalmazását a jelképek *tartalmának* részletes elemzése követte. E tartalmi vizsgálat rámutatott a szimbólumok egymással való kapcsolatára. Például a Béke-zászló kék színe jelenik meg címerünkben – jelezve népünk békevágását. A munkásmozgalom jelképei (vörös zászló, vörös csillag) szintén megtalálhatók a nemzeti címerben. Ezért célszerűnek mutatkozott egy „területi elv” érvényesítése a megismertetésben. A bemutatást a Föld minden országában ismert jelképekkel kezdjük (béke, munkásmozgalom) és csak utána térünk rá nemzetünk szimbólumainak megismertetésére. Ez a felosztás nemcsak a kialakítandó fogalomrendszer szempontjából előnyös, hanem segítségével minden jelképet az adott eszméhez tudjuk kötni. Más felosztásoknál (pl. csak a zászlókat, jelvényeket mutatjuk be) az utóbb említett eszméhez kötés valósítható meg legnehezebben.

Nemzetközi jelképek

Ide soroltuk a Föld minden országában ismert jelképek közül a béke és a munkásmozgalom szimbólumait. A béke jelképei között a kék zászló, a Békegalamb, a DIVSZ és a CIMEA szimbólumai szerepelnek. A munkásmozgalom jelképeinél a vörös zászló, a vörös csillag és az Internacionálé eredetére, jelentésére utalunk.

Nemzeti jelképeink

E szimbólumok nagyon fontos szerepet töltenek be a hazaszeretetre nevelésben. Itt a nemzeti zászló színeinek eredetére, címerünk alkotóelemeire térünk ki. Emellett bemutatjuk a „Himnusz”-t és a „Szózat”-ot. A két

utóbbi irodalmi illetve zenei szimbólum. A magyar Himnusz dallamát minden tanuló ismeri, így a költemény bemutatása mellett döntöttünk, a „Szózat”-nál a zenemű megismertetése látszott fontosabbnak.

A célkitűzések, a tartalmi szempontok és a tanulók pszichikai jellemzőinek vizsgálata megerősítette az információhordozó – hangosított diászor – helyes megválasztását. Az utóbbi említett tényező hatására az ismeretanyagot keretmesébe foglaltuk. Két kisdobos – Péter és Panni – kirándul a jelképek birodalmába, s ennek során ismerkednek meg a különböző szimbólumokkal. (1. ábra)

1. ábra. Péter és Panni „Jelképország” felé megy.

A hangosított diasornál a kép- és hanganyag szerves egységet alkot. Lehetőség van zeneművek, versrészletek bemutatására is. A vizuális csatorna nemcsak a tényanyag jobb megértését szolgálja, hanem nagy szerepe van a szimbólumokhoz kapcsolódó pozitív érzelmek kialakításában. Az utóbbi különösen jelentősséggel bír a gyermekek világgképének formálása szempontjából. Az ismeret ugyanis önmagában még nem alakít ki olyan világnézetet, amely formálja a tudatot, csak szükséges előfeltétele a korszerű világgképnek. A világról alkotott „tudás”-nak meggyőződéssel kell párosulnia – ez pedig elképzelhetetlen affektív összetevő nélkül.⁵

A két csatorna egymáshoz való viszonyát tekintve a nem *redundáns információközlésre* törekedtünk. Ez ugyan külön feladatot jelentett a diáképek kiválasztásában, megtervezésében, de a hatékonyság szempontjából nagyobb eredménnyel kecsegtetett.⁶

További lényege a médiumnak, hogy a bemutatás során meg lehet állni, vissza lehet térni egy-egy képre, rákérdezhetünk személyes élményekre, tapasztalatokra. Megoldható a tanulók aktív bekapcsolása az elsajátítási folyamatba — ez ma már követelmény is a korszerű médiumokkal szemben.⁷ A diasorhoz készített rajzos — szöveges feladatlapok ennek kielégítését célozzák.

A nevelőmunkában általában minden törvényes eszköz igénybe vehető, ami elősegíti a tanulók eszmei-politikai fejlődését. A mozgalmi munkában viszont igen fontos szempont, hogy csak olyan módszer és eszközrendszer alkalmazható, amely megnyeri a tanulók tetszését. Ne kényszerből, hanem önként és szívesen vegyenek részt a foglalkozáson. Az ifjúság véleményének kiderítése érdekében egy kérdőívvel egészítettük ki az anyagot. A kérdőív az attitűdvizsgálatoknál jól bevált öt fokozatú skála segítségével, az egyes megállapításokkal való egyetértésüket fejezhették ki a tanulók.⁸ (1.sz. melléklet)

II. A kipróbálás tapasztalatai

A hangosított diasorozat kipróbálása során az alábbi kérdésekre kerestem választ.

1. Milyen mélységben ismeri a vizsgált közösség társadalmunk szimbólumrendszerét? Mely ismeretek számítanak teljesen új közlésnek, s milyen tipikus hibák fordulnak elő a tanulói válaszokban? Ezek felderítése az előfelmérés keretében történt.
2. Az elkészített szoftver-anyag önmagában milyen mértékben járul hozzá jelképrendszerünk megismeréséhez (utófelmérés).
3. A bemutatás mennyire nyerte meg a tanulók tetszését.

1. Az előfelmérés eredményei

A kipróbálás két 5. osztályban 1983 októberében történt. A résztvevő tanulók létszáma 30 — 30 fő.

Az elő és utófelmérésre használt feladatlap kérdései azonosak voltak. A zömében kiegészítést igénylő feladatok között egykét nyílt kérdés is szerepelt. E feladattípusok megoldása nem okozott gondot, hiszen a munkafüzetekben sok hasonlóval találkoztak már a tanulók. A válaszadás érdekében minden szükséges instrukció elhangzott. Ha valaki nem értette meg a kérdést — kiegészítő magyarázatot kapott.

Az elemzés szükségessé tette a válaszok bizonyos szempontok alapján történő csoportosítását. A továbbiakban szereplő két táblázat összesítve tartalmazza a nemzetközi, illetve a nemzeti jelképek körében adott tanulói válaszokat. A táblázat jobb oldalán a nagyobb gyakorisággal előforduló téves, vagy részben téves válaszok találhatók meg.

Kérdés \ Válaszok megoszlása	Nem v. %	Jó v. %	Rossz v. %	Téves, részben téves válaszok kifejtése
Milyen a Béke-zászló színe?	13	48	39	vörös színű, nemzeti színű zászló említése
Melyik madár jelképezi a békét?	–	97	3	madár
DIVSZ jelentése	100	–	–	–
Milyen jelképeit ismered a DIVSZ-nek?				
jelvény:	100	–	–	–
induló:	100	–	–	–
CIMEA jelentése	78	2	20	népek barátságát, úttörőket jelenti
Milyen jelképeit ismered a CIMEA-nak?				
jelvény:	73	3	24	rajzászló, virág, kék nyakendő
CIMEA VIKI:	83	17	–	–
dal:	100	–	–	–
A vörös szín mit jelképez?	40	37	23	vörös zászló darabja, győzelem színe
Milyen munkásmozgalmi jelképeket ismersz?				
vörös zászló	61	8	31	csapatzászló három színű zászló
vörös csillag	78	2	20	címer, jelvény
Internacionálé	97	–	3	DIVSZ-induló
Mit jelképez a vörös csillag?	25	–	75	úttörők összefogása egybetartozás(esak)
Internacionálé jelentése	90	–	10	béke himnusza

A nemzeti jelképek áttekintésénél kedvezőbb volt a kép.

Kérdés \ Válaszok megoszlása	Nem v. %	Jó v. %	Rossz v. %	Téves, részben téves válaszok kifejtése
Sorold fel nemzeti jelképeinket!				
zászló:	—	75	25	vörös zászló, nyakkendők
címer:	11	77	12	jelvény, galamb, Vörös Zászló Érdemrend
Himnusz:	52	48	—	—
Szózat:	100	—	—	—
Mit tudsz nemzeti zászlónk színeinek eredetéről?	32	—	68	piros-forradalom ideje fehér-zöld- XX. sz. említése
Nemzeti zászlónk születésének éve:	67	21	12	1948, 1919, N.O.SZ.F.
Mit jelent címerünkben búzakalász és a vörös csillag:	40	50	10	békére utal
pajzs:	60	8	32	leírják színeit, alakját
alapszín:	21	70	9	szabadságharera, kisdobosokra utal.
Himnusz				
költője:	8	81	11	Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, Ady Endre
zeneszerző:	7	77	16	Liszt Ferenc
Szózat				
költője:	31	25	44	Petőfi Sándor, Ady Endre, Kölcsey Ferenc
zeneszerző:	35	15	50	Kodály Zoltán, Liszt Ferenc, Erkel Ferenc

Megjegyzés: A Himnusz és Szózat feleletválasztásos feladatként szerepelt a feladatlapon.

Áttekintve a nemzetközi jelképekre adott válaszok százalékos megoszlását, bizony elég szomorú a kép. Egyedül a béke-zászló és a békegalamb tekinthető ismertnek a tanulók körében. Különösen szembetűnőek a DIVSZ-szel, a CIMEA-val, valamint a munkásmozgalom jelképeivel kapcsolatos számadatok. A DIVSZ-indulót minden csapatgyűlés végén hallják, sőt a diasorozat bemutatása alatt volt aki énekelt is. Itt a tudatosítás maradhatott el. Hasonló a helyzet az Internacionálé esetében is. A CIMEA-ról szerzett ismeretek felszínesek. Ez azért elgondolkodtató, mert 1983-ban a CIMEA megalakulásának 25. évfordulóján minden csapatban, rajtban megemléketek erről az eseményről.

Szintén felszínesnek mondható a munkásmozgalom jelképeinek ismerete. Alapvető hiányosságot jelez a csapatzászló és a nemzeti zászló munkásmozgalmi jelképként való feltüntetése. A vörös csillag öt ágának jelentése összekeveredik a tisztelgésével. Feltétlen tudatosításra vár, hogy itt az öt világ-rész munkásságának összefogásáról van szó.

Nemzeti jelképeink felsorolása nál a zászló és a címer ismertnek tekinthető. Az előbbi színeinek eredete, születésének éve viszont nem. A pedagógusokkal történő beszélgetés rámutatott ennek okaira. A 4. osztályos környezetismereti munkatankönyv foglalkozik nemzeti jelképeinkkel (213 – 214. oldal). Nemzeti zászlónkról nem sokat említ, címerünkről pedig az alábbi leírást adja:

„A címernek kör formája van. Középen foglal helyet a háromszínű pajzs, amely a zászló színeit ismétli. A kör alakban elhelyezkedő összekötött kalászkok az ország mezőgazdasági jellegét emelik ki. A vörös csillag és a koszorú alján megkötött nemzeti színű és vörös szalag arra utalnak, hogy Magyarország a szocialista országok közösségébe tartozik.”

Ha ezt összehasonlítjuk más kiadványokban megjelent magyarázatokkal, rögtön szembetűnő a különbség. Csak a pedagóguson múlik, hogy megelégszik-e ezzel, vagy egy kis kutatómunka révén többet kíván adni társadalmunk e fontos szimbólumairól. A munkatankönyv a Szózatot meg sem említi, ezért tanulóink nem is ismerhetik. Egyik legszebb zenei és irodalmi jelképünk a hazaszeretet őszinte szépségű megnyilatkozását rejti magába. Jó lenne, ha nemcsak 7. osztályos korukban hallanának először a tanulók erről a szimbólumról.

2. A hatékonyságvizsgálat tapasztalatai

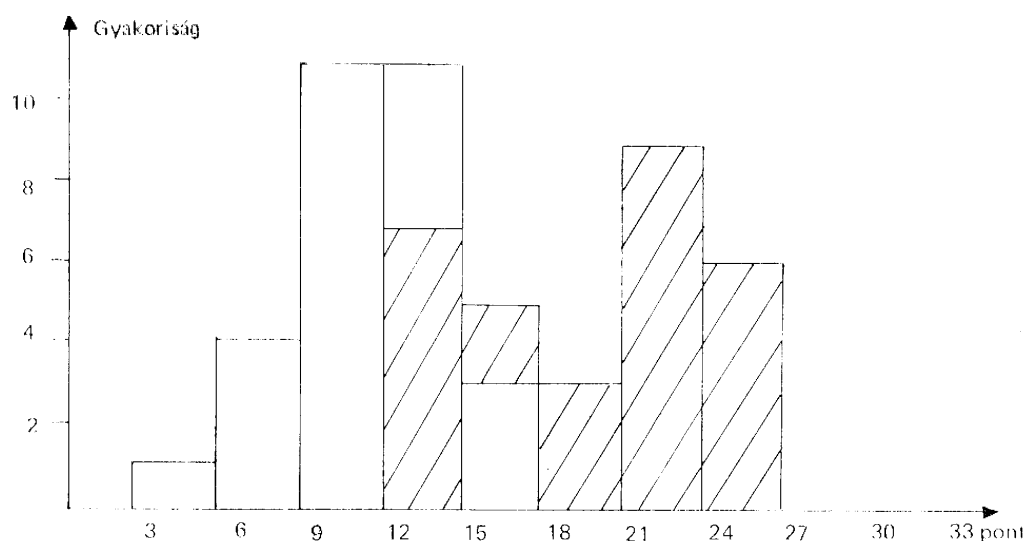
A hatékonyságvizsgálat a pedagógiai kutatásban gyakran alkalmazott önkontrollos kísérlettel történt a két 5. osztályban. A bemutatás előtt végzett előfelmérés során megbízható adatokat nyertem az indulási tudásszintről. Az érkezési szint mérése közvetlenül a téma bemutatása után történt. A nyert adatokat osztályonként is összesítve a 2. számú ábra tartalmazza.

Megvizsgálva a módus, medián, számtani közép értékeit, tapasztalhatjuk, hogy sem az indulási, sem az érkezési szintnél külön-külön nem található számottevő különbség.

Az 5.a osztály az előfelmérés során jobb eredményt ért el, teljesítményének növekedése viszont elmaradt a várt értéktől – mindössze 26,1%-os

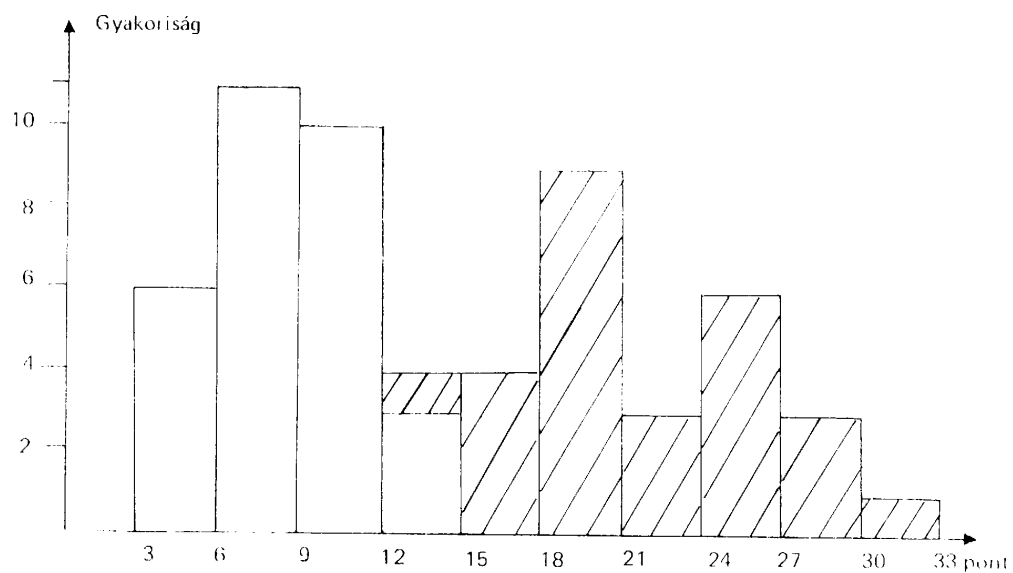
Középértékek Osztályok	Indulási szint				Érkezési szint			
	Teljesítmény		M_0	M_E	Teljesítmény		M_0	M_E
	pont	%	pont		pont	%	pont	
5.a	11,3	37,6	10,5	11	19,1	63,7	19	20,5
5.b	8	24,2	8,5	8	20,6	62,3	21	20
Összesített	9,7	29,3	9,5	9,5	19,8	63	21	20

volt. Az 5.b osztály indulási szintje igen alacsony, teljesítményének növekedése viszont magas, 38,1%-os. A teljesítmények eloszlását bemutató hisztogramok jellegzetessége a nagyfokú jobbra tolódás (3 – 4 – 5. ábra).

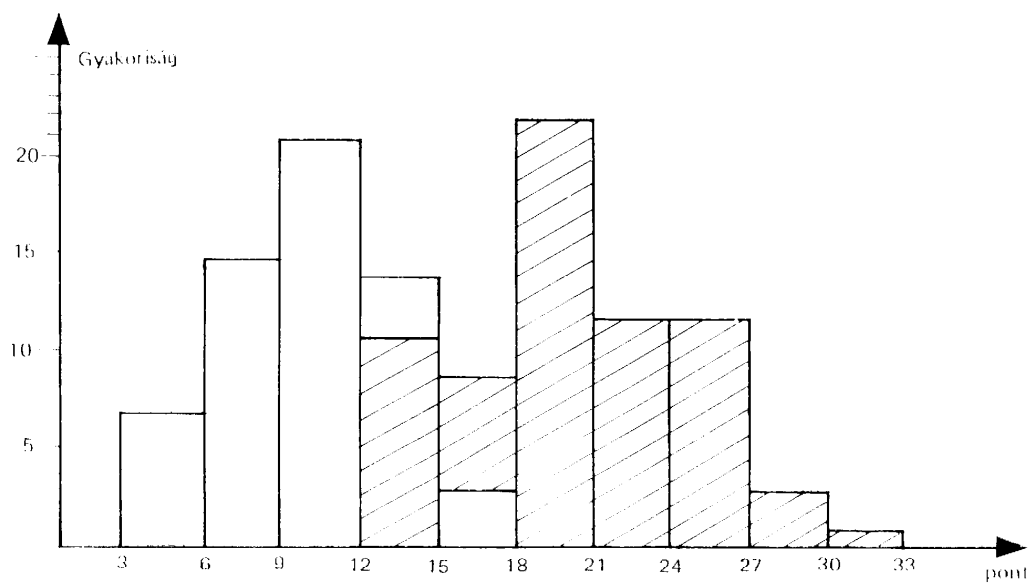

3. ábra 5.a teljesítmény-eloszlása

A szórás, valamint a variációs együtthatók értékeivel már megbízható összehasonlítást tehetünk. Az átlagos teljesítmény növekedése magával hozta a szórásértékek növekedését is. Az indulási szintként nyert variációs együttható értéke az 5.a osztályban nem változott, a másokban viszont az erősnek mondható 34,7%-os érték közepesre csökkent. Hasonló csökkenés tapasztalható az összesített adatok esetében is. Ez pedig a tanulói teljesítmények kiegyenlítetté válására utal. (6. ábra)

4. ábra 5.b teljesítmény-eloszlása

5. ábra A két osztály teljesítmény-eloszlása

Mutatók Osztályok	Indulási szint		Érkezési szint	
	Szórás	Variációs együttható	Szórás	Variációs együttható
5.a	2,6	23,4	4,39	23,4
5.b	2,7	34,7	5,2	25,7
Összesített	2,65	32,9	4,9	24,8

A két csoport homogenitás-vizsgálata F-próba segítségével történt. Az előfelmérések és utófelmérések varianciájának összehasonlítása révén kapott 1,1 illetve 1,4-es érték nem mutatott szignifikáns eltérést, így mindkét csoport homogénnek tekinthető. Az egymintás „t” próba számszerűen bebizonyította, hogy az indulási és érkezési szint átlaga közötti különbség $p < 0,01$ -os valószínűségi szinten is szignifikáns. Az elvégzett korrelációs számítás értékei laza, szignifikáns kapcsolatról tanúskodnak.

Igaz, a hatékonyságvizsgálat során nyert eredmények még nem általánosíthatók, de sok hasznos információt nyújtottak a bemutatott hangosított diasorozatról. A feladatlap kérdéseire adott válaszok elemzése rámutatott egy-két hiányosságra. Ezek korrekciója feltétlenül szükséges a szélesebb körű kipróbálás előtt. További kutatást igényel az is, hogy a bemutatás során alkalmazott egyéb kiegészítő információk, diaképek ismételt bemutatása, összegzés, rendszerezés milyen mértékben befolyásolja a tanulói teljesítmények növekedését.

3. A tanulói fogadtatás elemzése

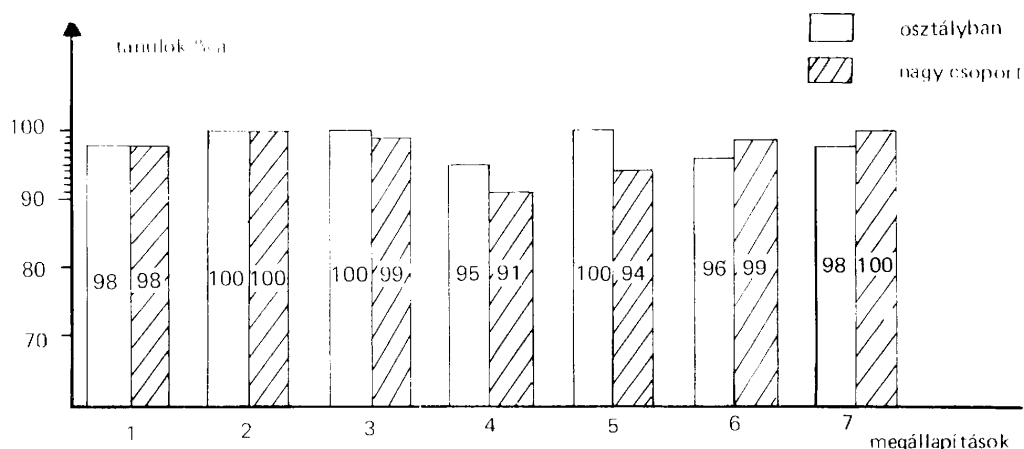
A fogadtatás elemzését célzó kérdőív kitöltése – 1.sz. melléklet – az anyag bemutatása után történt, s így az adatok a friss benyomásokat tükrözik. A kérdőív első három megállapítása a diaképek információtartalmára, a bemutatott anyag hasznosságára vonatkozik. A 4. a zenei részleteket, az 5. a beillesztett verseket érinti. A 6. és a 7. az összbenyomásra utal.

Megvizsgálva a tanulók válaszait, a két osztályban az alábbi százaléokban kifejezett eredmények születtek. (7. ábra)

A táblázat adatai arról tanúskodnak, hogy a két osztály véleménye között lényeges eltérés nem mutatkozik. Elutasítással nem találkozunk, s a bizonytalan megítélések száma is csekély. Öröndetes a 2. 3. 5. megállapításnál található 100%-os pozitív egyetértés (5. 4. oszlop). Az általánosítás érdekében célszerűnek mutatkozott az itt szerzett tapasztalatokat egy korábban végzett felmérés eredményeivel összehasonlítani. Ebben egy 89 fős nagy létszámú csoport vett részt. (8. ábra.)

7. ábra

Skálaértékek Megállapítások	5.a osztály %					5.b osztály %				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1	97	—	3	—	—	96	4	—	—	—
2	69	31	—	—	—	93	7	—	—	—
3	97	3	—	—	—	100	—	—	—	—
4	66	31	3	—	—	74	19	7	—	—
5	76	24	—	—	—	96	4	—	—	—
6	87	10	3	—	—	81	15	4	—	—
7	69	28	3	—	—	93	7	—	—	—

8. ábra

A vártnál kedvezőbb fogadtatás arra enged következtetni, hogy tanulónk szívesen vesznek részt az ilyen jellegű foglalkozásokon. Nemcsak hasznosnak, hanem érdekesnek is tartják. Volt olyan csoport, ahol külön kérésre ismételtlen le kellett vetíteni bizonyos részeket.

A társadalmi szimbólumok hangsított diasorral történő bemutatásának tapasztalatai pozitívnak mondhatók. Az előfelmérés során nyert adatok bebizonyították: tanulóink sajnos igen kevés ismerettel rendelkeznek szimbólumainkról. A szerzett ismeretek felszínesek, atomisztikus jellegűek. Egyes esetekben fel tudják idézni az adott tényt, más esetekben viszont nem (Béke zászló színe — címerünk alapszínének jelentése). Az utófelmérés során ilyen jellegű problémát nem tapasztaltam.

Az elkészített software-anyag már önmagában is hatékonyan segítette a jelképek megismertetését. Ezt bizonyítja a teljesítmények közel 34%-os

növekedése. A variációs együttható 8%-os csökkenése a teljesítmények ki-egyenlítettébbé válását jelzi. A más témakörben elvégzett empirikus vizsgálatok eredményei arra engednek következtetni, hogy ez a hatékonyság más pedagógiai módszerek alkalmazásával tovább fokozható (feladatlapok alkalmazása, egyéni gyűjtőmunka, olvasmányélmények megbeszélése).

A fogadtatás elemzése során nyert kedvező tapasztalatok arra utalnak, hogy nemcsak az iskolai tanórán érdemes a korszerű audiovizuális technika, adta lehetőségeket kiaknázni, hanem bátran alkalmazhatjuk ezeket az úttörő-mozgalomban is.

1. sz. melléklet

Kérdőív

Kíváncsiak vagyunk véleményedre!

Név: osztály: időpont:

A kérdőív jobb és bal oldalán egy-egy megállapítást olvashatsz! Ha a *baloldali* megállapítással *erősen egyetértesz*, akkor az 5-öst; Ha a *baloldali hasonló* véleményedre, akkor a 4-est; Ha a *jobboldallal erősen egyetértesz*, akkor az 1-est; Ha a *jobboldali hasonló* a véleményedre, akkor a 2-est; Ha *nem tudod eldönteni*, melyik oldallal értesz egyet, akkor a 3-ast karikázd be.

1. Számomra érdekes volt a diasorozat	5 4 3 2 1	Unalmas volt
2. Sokat segített a jelképek rendszerezésében	5 4 3 2 1	Nem segített a jelképek rendszerezésében
3. A diaképek elősegítették, hogy jobban megismerjem a szimbólumokat	5 4 3 2 1	A képek nem sok újat mondtak nekem
4. A zenei részletek érzelmeket ébresztettek bennem. Fontosnak tartottam ezeket.	5 4 3 2 1	A zenei részleteket bizonyos helyeken feleslegesnek, zavarónak éreztem.
5. A versrészletek segítettek, hogy jobban átérezzem egy-egy jelkép fontosságát.	5 4 3 2 1	A versrészletek nem voltak hatással rám.
6. Szívesen találkoznék más alkalommal is hasonlóval.	5 4 3 2 1	Nem szeretnék máskor ilyen feldolgozással találkozni.
7. A foglalkozás után eszembe jutottak részletek, szívesen emlékeztem rá.	5 4 3 2 1	A foglalkozás után nem jutott eszembe semmi a látottakból és hallottakból.

J E G Y Z E T

1. Adam Schaff: Bevezetés a szemantikába. Akadémiai Kiadó Bp. 1967.
2. Dr. Király Gyula (szerk.): Az úttörőmozgalom pedagógiája. (Tankönyvkiadó, Bp. 1975. 110 – 120. o.
3. Kornidesz Mihály: A szocialista hazafiságra és proletár internacionalizmusra nevelés időszerű kérdései. Pedagógiai Szemle 1977/6. 483 – 496. o.
4. Ballér Béla: Nagy évfordulók megünneplése az iskolában. Pedagógiai Szemle 1981/3. 195 – 204. o.
5. Lénárt Ferenc: A dialektikus materialista világnézet kialakításának pszichológiai tényezői a tantervekben. Pedagógiai Szemle 1977/5. 428 – 430. o.
6. Ábent Ferenc – Szücs Pál: Az oktatástechnikai eszközök és anyagok alkalmazásának néhány elvi kérdése és egy vizsgálat tapasztalatai. Magyar Pedagógia 1979/3. 253 – 255. o.
7. Kelemen László: Az oktatástechnikai eszközök alkalmazásának lélektani feltételei. Országos Oktatástechnikai Központ Veszprém 1976. 35 – 36. o.
8. Falus – Hunyady – Takács – Tompa: Az oktatócsomag. Tankönyvkiadó Bp. 1979. 91 – 106. o.

I R O D A L O M J E G Y Z É K

1. Adam Schaff: Bevezetés a szemantikába. Akadémiai Kiadó Bp. 1967.
2. Ágoston – Nagy – Orosz: Méréses módszerek a pedagógiában. Tankönyvkiadó Bp. 1974.
3. Báthory Zoltán: Feladatlapok szerkesztése, adatok értékelése. OOK Bp. 1976.
4. Bodó László: A hazafias-honvédelmi nevelés néhány elvi és módszertani kérdése a középiskolában. Pedagógiai Szemle 1978. 9. szám
5. Bózsári József: Jelképeink. Úttörők Kiskönyvtára II. kötet Ifjúsági Lapkiadó Vállalat Bp. 1983.
6. Falus – Hunyady – Takács – Tompa: Az oktatócsomag. Tankönyvkiadó Bp. 1979.
7. Halász – Hunyady – Marton (szerk.): Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései. Akadémiai Kiadó Bp. 1979.
8. Gál Erzsébet – Majzik Lászlóné dr (szerk.): Korszerű nevelési módszerek az iskolában. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat Bp. 1982.
9. Dr. Király Gyula (szerk.): Az úttörőmozgalom pedagógiája. Tankönyvkiadó Bp. 1975.
10. A Magyar Úttörők Szövetségének Szervezeti és Működési Szabályzata
11. Szebenyi Péterné: Az úttörő érték és követelményrendszer társadalmi és pedagógiai összefüggései Pedagógiai Szemle 1981. 3. szám
12. Voigt Vilmos (szerk.): A társadalom jelei. Népművelési Propaganda Bp. 1976.